

لزوم تحصیل حضور قلب در نماز

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

إِنَّ الْعَبْدَ لَتُرْفَعُ لَهُ مِنْ صَلَاتِهِ نِصْفُهَا أَوْ ثُلُثُهَا أَوْ رُبُعُهَا أَوْ خُمُسُهَا وَمَا يُرْفَعُ لَهُ إِلَّا مَا أَقْبَلَ عَلَيْهِ مِنْهَا بِقَلْبِهِ. هَمَانَا از نماز انسان ، نصفش ، ثلثش ، ربعش یا خم سش بالا برده می شود و آن مقداری از نماز که توجه قلبی داشته باشد بالا برده می شود.

در روایت دیگری امام باقر علیه السلام می فرمایند:

عَلَيْكَ بِالْإِقْبَالِ عَلَى صَلَاتِكَ فَإِنَّمَا يُحْسَبُ لَكَ مِنْهَا مَا أَقْبَلْتَ عَلَيْهِ مِنْهَا بِقَلْبِكَ. بر تو است که توجه قلبی در نمازت داشته باشی! پس همانا محسوب می شود برایت از نمازت، آن مقداری که با قلبت، توجه به نماز داشتی! از آن جایی که روح و حقیقت نماز متوقف بر وجود حضور قلب است، آثار و فوایدی هم که در آیات و روایات آمده، برای نماز با حضور قلب است؛ نتیجه آن که با نبودن حضور قلب، آثار لازم بر نماز مترتب نخواهد شد، گرچه ممکن است عمل به تکلیف شده باشد!

دلیل این گفته، همین نمازی است که می خوانیم ولیکن اکثر ما اثری از آن را در نفس خود مشاهده نمی کنیم؛ این گونه نمازها نه تنها عامل بازدارنده در برابر گناه نیست، چه بسا موجب خودبینی و خود بزرگ بینی هم بشود، چرا که با خواندن نماز، یک احساس کاذب، موجب دوری از خدا می گردد که خود بلایی عظیم است.

۱- بحار الانوار، ج ۸۴، ص ۲۳۸

۲- علل الشریع - ج ۲

امام صادق علیه السلام می فرماید:

مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَعْلَمَ أَقْبَلَتْ صَلَاتُهُ أَمْ لَمْ تُقْبَلْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ مَنَعَتْهُ صَلَاتُهُ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ فَبِقَدْرِ مَا مَنَعَتْهُ قُبِلَتْ مِنْهُ. ^۳ هر کس دو ست دارد بداند که نمازش مورد قبول واقع شده یا نه، باید نگاه کند که آیا نمازش او را از منکر و فحشا بازداشته یا نه! به مقداری که او را از منکرات و فحشا بازداشته از او قبول می شود.

یعنی هر چه حضور قلب در نماز بیشتر باشد، بازدارندگی نماز از گناه نیز مؤثرتر خواهد بود، به طوری که حضور قلب کامل، موجب پاک سازی کامل روح آدمی می گردد، ^۴ چنان که در روایتی از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمده:

إِذَا قَامَ الْعَبْدُ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَانَ هَوَاهُ وَقَلْبُهُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْصَرَفَ كَيَوْمَ وُلِدَتْهُ أُمُّهُ. ^۵ هنگامی که انسان برای نماز می ایستد، اگر تمام توجهش و قلبش تا هنگام اتمام نماز به خدا باشد مانند روزی است که از مادر متولد شده باشد. البته لازم به یادآوری است که حضور قلب از شرایط صحت نماز نیست؛ یعنی با نبودن حضور قلب نماز باطل نمی شود و از لحاظ فقهی اشکالی ندارد، ولیکن چنین نمازی، قالبی و بی فضیلت و غیرمقبول است، یعنی اثر معراجی خود را از دست می دهد و دلیل آن که حضور قلب از شرایط صحت نماز نیست، احتمالاً برای سختی و عسر و حرجی بوده که برای اکثر مردم ایجاد می شده، چرا که اکثر مردم برای تحصیل حضور قلب به زحمت می افتند و از عهده ی انجام آن بر نمی آیند و چه بسا این امر را بهانه ای برای ترک نماز قرار می دادند.

^۳ - بحار الانوار ج ۷۹ ص ۱۹۸

^۴ - روشن است که بر اساس صریح آیات قرآنی و روایات عامه و شیعیان همه ی این سخنان با شرط پذیرش ولایت حجت های الهی است.

^۵ - بحار الانوار، ج ۸۱، ص ۲۶۱